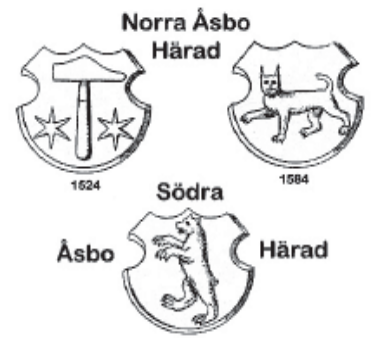

Åsbo Släktblad

*Medlemstidning för Åsbo Släkt- och
Folklivsforskare*

årg.22 dec 2009 nr.2

*TEMA - Längs den gamla
Kungsleden*

Åsbo Släktblad

Medlemstidning för Åsbo Släkt-
och Folklivsforskare
Årg. 22, dec 2009, nr 2

Redaktionen:

Lena Ringbrant Ekelund,
Kamrersg.17, 264 31 Klippan,
tel. 0435-71 10 60 l.re@telia.com
Eivor Johansson, Hjortstigen 16,
260 70 Ljungbyhed tel. 0435-441 447
Barbro Andréll, Fredsg 8, 264 32
Klippan tel. 0435-147 34
redaktionen@asbo-gen.com
Ansvarig utgivare: Bengt Emgård

Åsbo Släkt- och Folklivsforskare
Postadress: c/o Studieförbundet
Vuxenskolan, Box 20, 264 21 Klippan
Besöksadr.: Studiegården 47:an,
Storgatan 47, 2:a vån, Klippan
Postgiro: 43 57 62-0
Bankgiro: 5044-2391

Medlemsavgifter 2009

Helår 125 kr
Familjemedlem 50 kr

FÖRENINGSLOKAL

Studiegården 47:an,
Storgatan 47, 2:a vån, Klippan

ÖPPET HUS, se programsidan.

I lokalen finns föreningens

ARKIV innehållande:

- Antavlor, bouppteckningar, släktutredningar m.m.
- Böcker för släkt- och folklivsforskare.
- Register över bouppteckningar som tillhört Klippans Tingsrätt.
- Material till försäljning, som t.ex. antavlor, ansedlar, böcker och kompendier.
- Tillgång till mikrokort, kort- och rullfilmsläsare.
- Medlemstidningar från föreningar.

Här hålls även kurser i släkt- och lokalhistorisk forskning.

Kontaktperson: Barbro Andréll

© Åsbo Släkt- och Folklivsforskare
och författarna som även ansvarar för
faktauppgifterna i sina artiklar.
Foto: Lena RE om inget annat anges.

INNEHÅLL

Släktforskarvänner - <i>Bengt Emgård</i>	3
Tingsgården i Stidsvig - <i>Dess hemsida</i>	4
Sonnestorp - <i>Rolf Rosengren</i>	6
Peder Andersson i Penarp - <i>Torsten Hannrup</i>	9
Peder Jensön i Mölletofta- <i>Barbro Andréll</i>	11
Källna gamla kyrka - <i>Torsten Hannrup</i>	12
Lycksta borg - <i>Barbro Andréll</i>	16
Mer om Selma Swanson - <i>Lena RE</i>	17
Trumpetarbostället- <i>Lena RE</i>	18
Gyllenstiernor på Bjersgård - <i>Lena RE</i>	19
Släktforscardagen - <i>Lena Ringbrant Ekelund</i>	20
Eleanor Sander - <i>Eivor Johansson</i>	21
Temakvällar- <i>info från styrelsen</i>	22
Föreningsinfo -	23
Vårens program.....	24

Styrelsen 2009

Ordf.	Bengt Emgård, Hörsdal 2361, 264 92 Klippan, tel. 0435-71 19 90
v Ordf.	Lena Ringbrant Ekelund, Kamrersg.17, 264 31 Klippan, tel. 0435-71 10 60
Sekr.	Gertrud Hannrup, Älvdalsg. 11, 264 34 Klippan tel. 0435-123 39
Kassör	Stina Nilsson, Ö Solgatan 4d, 264 34 Klippan tel. 0435-71 11 14
Dataansvarig	Alan Sejrbo-Petersen, Hörsdalsv. 167, 260 60 Kvidinge tel.0435-126 15 Fredric Nilsson, Asterg 12, 267 34 Bjuv tel 042-833 18 Kerstin Persson, Brogårdav. 1, 260 61 Hyllinge tel. 042-22 5368
Suppleanter	Roger Ragnarsson, Fastarp 4460, 264 94 Klippan tel. 0435-212 91
Arkiv	Vivan Bengtsson, Ekoxgatan 3, 264 36 Klippan tel. 0435- 131 97

Hemsida: www.aasbo-gen.com

Webbmästarna Fredric Nilsson & Alan Sejrbo-Petersen
webmaster@asbo-gen.com

Vår förening är medlems-
förening i Sveriges Släkt-
forskarförbund, Skånes
Genealogiska förbund och
samarbetar med Studieför-
bundet Vuxenskolan
Klippan/Perstorp.

•••••
• **Nästa tidning** kommer
• ut i juni 2010. Vi tar tack-
• samt emot alla bidrag,
• gärna mer om området
• längs gamla Kungsleden.
• Sista dag att lämna manus
• är den 15 mars.
•••••

SLÄKTFORSKARVÄNNER

För en kort tid sedan var träd och buskar gröna - nu är de helt kala. Är det inte konstigt att vi tycker det ser helt normalt ut med denna stora förändring? Inte är jag förtjust i gråvädret och de kala träderna men växlingarna gör att man uppskattar våren, sommaren och den vackra hösten desto mer. Dessutom är vi ju som släktforskare privilegierade - man startar datorn eller tar fram pärmarna och efter en liten stund är man så inne i forskningen att man totalt glömmer bort hur vädret är.

Många drömmer om sol, värme och grönt året om. Visst är det skönt med några veckors semester i sådant klimat, men det är helt annorlunda att bo och arbeta där. I Malaysia var det lika grönt, varmt

och ”klibbigt” varenda dag året runt utan någon som helst omväxling - intressant första året, men sedan blev det otroligt enformigt. Inte var det bättre i Saudi Arabien där det bara regnade fyra gånger på tio år. Man tittade på varje liten molntuss och hoppades på ett par droppar regn.

Glöm bort gråvädret och njut dubbelt av de fina dagarna - snart är Våren här igen!

Ett intressant år är snart tillända och jag är både imponerad av och tacksam för allt ideellt arbete som styrelsemedlemmar, köksmästare, webbgrupp, redaktörer och andra lagt ner på föreningens aktiviteter och administration - till nytta och glädje för oss alla.

Ordf. Bengt Emgård

GOD JUL och
ett GOTT NYTT ÅR.

Bengt Emgård

Tema - Längs den gamla Kungsleden

I detta nummer har vi samlat in släktöden och händelser längs (och i närheten) av den gamla härvägen "Kungsleden" inom våra häraden, från smålandsgränsen vid Markaryd till Brogårda.

Vi har lite mer material som inte rymdes nu. Därför kommer vårens nummer även att innehålla artiklar i samma ämne. Skicka gärna in fler bidrag!

Tingsgården i Stidsvig

Tingsgårdens äldsta del är själva Tingshuset, som torde vara Norra Åsbo härads äldsta kvarvarande ryggåsstuga. Dess äldsta del går inte att exakt tidsbestämma. Troligen har den uppförts något decennium efter år 1521, då en kunglig dansk förordning utgick från Köpenhamn att ett tingshus skulle byggas i varje härad. Att tingshuset byggdes här i Stidsvig, på mark tillhörig danska kronan, berodde närmast på att Danmarks dåvarande förnämsta järnbruk låg vid Pinnån endast ca 500 m härifrån. Det har hållits ting här fram till år 1683, då tinget flyttade till Åby, nuvarande Klippan. Tingshuset har tillbyggt först åt öster och sedan åt väster. Några årtal finns inristade i väggstockar och "stackalebjälke", som talar om händelser 1617, 1733 och 1754. Tingsgårdens övriga byggnader är av senare datum och omfattar samlings- och utställningsslokaler m m.

Redan omkring år 500 e Kr har det här i trakten troligen funnits ett antal ensamt liggande gårdar. 100 - 120 sådana gårdar utgjorde ett härad, som här blev Norra Åsbo härad. Enligt gammal tradition skall ett offerställe eller "vie" ha funnits mitt framför Tingsgården åt söder på andra sidan järnvägen (Skåne - Smålands järnväg). Åkern där har sedan urminnes tid kallats "viesåker". Dess area är 7 tunnland,

och så sent som 1825 har den kallats "viesåker" i ett lantmäteriprotokoll.

Sagan berättar att munkar från Herrevad rev offerstället eller gudahuset, och byggstenar därifrån transporterades på en kärra förspänd med två vita tvillingoxar. Dessa byggstenar var avsedda att bli en kyrka. Oxarna fick gå som de ville, och mot kvällen stannade de på en backe. Där trodde man, att Gud hade utvalt en plats till en kyrka - och så kom Rya kyrka till. Den är numera en ruin, pietetsfullt vårdad av Örkelljunga hembygdsförening.

Stidsvig är en plats där järnframställning förekommit sedan gammalt. 1976 planerades marken norr om Tingsgården för villabebyggelse. När grävmaskinerna arbetade, kom en stensatt grop 7 × 3 m i dagen. Riksantikvarieämbetet kontaktades och landsantikvarien undersökte fyndplatsen. Man fann rester av en eldstad, järnslag och kol. Landsantikvarien noterade, att fynden härstammade från förhistorisk tid. I samma område fann man en järnmalmstacka på 20 kg. Den ligger nu framför sättugnen i ryggåsstugan.

På 1400-talet fanns Danmarks förnämsta järnbruk här i Stidsvig, ungefär 500 m härifrån vid Pinnån. Den kallades för Järnhyltan. Idag heter platsen Kopparmöllan. På 1940-talet

renoverade man boningshuset på Kopparmöllan. Under det hittade man rester av en masugn samt järnslag och kanonkulor. Dåvarande platschefen på Extraco, **Hans Bruce**, lade ner ett omfattande arbete på att fotografera och dokumentera. Han skrev sedan en avhandling om Danmarks största vapensmedja, som av myrmalm, träkol och vattenkraft framställde kanoner, kulor och stångjärn.

Carl Sahlin, fil doktor och den svenska bruksforskningens främste man, publicerade år 1939 resultatet av sina forskningar i svenska och danska arkiv. Han fastslog att den danska Järnhyltan som omnämndes i en skriftlig handling första gången år 1504 måste ha varit Kopparmöllan.

Man fastslog även att denna järnhytta funnits redan på 1400-talet och hade sin blomstring under förra delen av 1500-talet - då ju Danmark behövde mycket krigsmaterial i sina krig mot Hanseaterna.

Efter 1550 minskade järntillverkningen på grund av brist på myrmalm. Omkring 1630 förvandlas bruket till kopparverk. Vi har nämnt år 1504. Ett annat årtal som intimare berör just Tingsgården är 1521. En kunglig förordning utgick från Köpenhamn att tingshus skulle byggas, ett i varje

härad. Varje bonde skulle bidra med 2 skilling. Eftersom den danska järnhyttan då var i sin blomstring och hade tradition från hednisk tid med offerställe och tingsplats, byggdes tingshuset i Stidsvig på mark, som tillhörde den danska kronan. Tingshuset med tillhörande byggnader har alltid hetat Stidsvig nr 1. Vi vet att tinget har hållits här till år 1683, då tinget flyttades till Åby, nuvarande Klippan.

Den äldsta delen av Tingsgården är just Tingshuset, som är den äldsta kvarvarande ryggåsstugan i hela Norra Åsbo härad. Hur gammal vet vi inte - men några årtal inristade i väggstockar och "stackalebjalke" talar om händelser åren 1617, 1733 och 1754. Ryggåsstugan var från början ett fristående hus och beboddes av tingsfogden och hans familj. Stugan var ett enda rum och uppfördes av liggande prismatiska ekepålar, som var bilade direkt ur stocken. I norra Åsbo kallade man sådant virke för "ryggabåle". Troligen hade stugan en öppen eld på golvet och ett rökhål ovanför. När eldstaden flyttades till stugans ena hörn, och skorsten och bakugn uppmurades, har rökhålet ersatts av ett fönster, som efterhand vandrat nerför ryggåstaket till stugans vägg. Detta nedglidande fönster har sannolikt bidragit till att stugan försågs med ett innertak så sent som i slutet av 1880-talet.

Skånes hembygdsförening gjorde en uppmätning av stugan år 1977. Innertaket, råstensbeklädnaden på väggarnas yttersidor samt skiljeväggen mellan kök och stuga har hembygdsföreningen tagit bort - men bibehållit de större fönster, som också tillkommit i senare tid. Ryggåsstugan har tillbyggts först åt öster och senare i väster. Om man går upp på vinden, så ser man först den ursprungliga stugan, och ovanför inte mindre än tre lager av taksparrar, som talar om att tillbyggnaderna har varierat i höjd.

I öster gjordes tillbyggnaden så, att den sammanbyggdes med granngården f.d. Sjunnessons. Det var också en ryggåsstuga. Men denna såldes och flyttades härifrån efter **Sjunne Anderssons**

död 1896. När vi renoverade gården, hittade vi ett mynt från 1725 ovanpå en av bjälkarna i den östra tillbyggnaden. I en socken-beskrivning från 1624 är tingsstället nämnt i anledning av det bekanta morddramat skärtorsdagsnatten 1560: En lösdrivare från Helsingborg fick låna husrum under natten på gården. På natten smög han sig upp, tog en yxa, slog ihjäl husfar, husmor och tre barn. En pojke undkom mördaren, för han hade gömt sig på ugnsmuren under en dyna. Mördaren tog en häst ur stallen och så mycket värdesaker han kunde från huset och begav sig upp mot svenska gränsen. Men pojken sprang till Övarp och väckte folk som gav sig iväg efter mördaren. Han blev fasttagen och dömd av tinget i Stidsvig och sedan avrättad i galge mitt emot Mølletoftagården.

På Magretetorps gästgivaregård fanns år 1927 ett köpebrev på pergament daterat onsdagen 16 dec 1668. De som skrev detta köpebrev var Tingsfogden i Stidsvig och **Sören Sörensson** i Össjö. Köpet gällde en gård Gånarp. Tingsfogden hette **Olof Povelsson**. I 1671 års jordrevningsprotokoll står "Olof Povelsson, tingsfogde, och **Per Povelsson** bo bägge på en gård. Tingsfogden har 2 drängar och Per Povelsson har en dräng". Den egendom, som de ägde måste de skatta för till svenska kronan efter freden i Roskilde 1658, då Danmark lämnade över Skåne till Sverige.

"Tingsfogden har 1000 stänger humle, 4 hästar, 2 par oxar, 10 kor, 8 ungdjur, 20 svin, 10 getter. Vidare har gården fiskedel i Mølletofta å. 2 st bäckkvarnar ligger i södra vången, som mala till husbehov. Där finns 4 fiskedammar osv." Detta utdrag ur jordrevningsprotokollet finns nu tryckt på våra andelsbrev, som säljes för 100 kr/st. Olof Povelsson var en tingsfogde som upplevde en svår tid. Svenska och danska trupper drog fram gång efter annan över våra trakter. De följde Kungsleden, som sedan urminnes tid funnits som förbindelseled mellan de båda länderna. Den var forna dagars E-4. Båda parter härjade och brände det värsta de kunde. Domböckerna vid tinget försvann. Trots att de efterlystes

med utlovande av god ersättning, har de aldrig återfunnits. Den sista efterlysningen gjordes den 28 jan 1680.

Sedan tinget flyttats till Åby har många ägare avlöst varandra. Det sista lantbrukarparet var **Ruth** och **Hjalmar Paulsson**. Under deras tid var både Örkelljunga och Klippans hembygdsföreningar intresserade av att förvärva den gamla stugan, för att flytta den till sina landamären. Idag är vi tacksamma för att inte hembygdsföreningarna hade råd att betala, vad Hjalmar Paulsson begärde. Den äldsta kvarvarande ryggåsstugan i Norra Åsbo härad fick ligga kvar på den plats där den byggdes för ungefär 400 år sedan. När Ruth och Hjalmar Paulsson sålde gården 1960 till grannen, avstyckade denne 5000 m² jord samt husen och sålde Tingsgården till **Gabrielle Jeansson**. Efter hennes död såldes den till Karsten Laegdsmand. Både två var folklivsforskare och bodde här på sin fritid.

År 1977 bildades Ö. Ljungby och Källna socknars hembygdsförening. På sommaren samma år blev föreningen ägare till gården. Vi äger alltså gården själva och vi har med kommunalt bistånd och frivilliga insatser utfört reparationer till 1981 års utgång för 290 000 kr, varav kommunen bidragit med 120 000 kr. Den största förändringen har genomförts i östra längan, där det nu finns en utställningslokal. Där har vi haft vävkurser, torpinventeringskurs och kurs i engelska. Ett synligt bevis på hur hembygdsföreningen arbetar med gamla ting är kartläggningen av tidigare torp och gårdar. De finns angivna på en tavla i storstugan, kompletterad med utförlig beskrivning i pärmar. Östra Ljungby och Källna hembygdsförening har för närvarande (2005) ca 800 medlemmar och ger två gånger om året ut ett medlemsblad, som heter "Rötterna".

Artikel från Östra Ljungby och Källna sockners hembygdsförening
Foto: Gunnar Reinhold
www.tingsgarden-stidsvig.se

SONNESTORP - En försvunnen, bortglömd 1500-tals kungsgård i Rya

Av Rolf Rosengren

Redaktionen fick följande spännande artikel i brev från en medlem och det glädde oss. Att det även blev ett lyckat sammanträffande med Torsten Hannrups forskning var överraskande! Om detta berättar Torsten i efterföljande artikel.

Om det vid något tillfälle är rätt och riktigt att skriva i historisk presens, är det just nu!

Framför mig på skrivbordet ligger nämligen jordrevningsprotokollet från 1671 avseende Norra Åsbo Härad, Rya socken - gården Sonnestorp.

Jag läser direkt från det gamla protokollet:

Sonnestorp

Skattehemman

”Påhl Larsson, sonen Lasse Påhlsson, drängen Olof Knutsson var under de danske ett helt hemman och ännu finns i Jordboken infört för ett helt skattehemman. Skattemannan Rätten bevisar han med sitt laga skjöte och Kong Fredrik den andres brev av Anno 1565 den 8 May som Copia diter lagt är och i kyrkan förkunna”.

Danske kungen Fredrik II? Vad betyder detta? En generell kungörelse för Norra Åsbo? Syftar texten på gården Sonnestorp och dess ägare från 1565 och framåt i tiden?

Denna berättelse ger oväntade svar och tills nu okänd information. Så mycket kan sägas redan här: Gården Sonnestorp med ägare var redan känd under skånsk senmedeltid. Den är registrerad i ”Palteboken” 1514 - för nästan 500 år sedan! Ägaren var **Gudmand Nielsen**.

Några kilometer öster om Sonnestorp stod vid denna tid, 1510, det i historien

kända ”Slaget vid Fantehåla”.

Tänk om någon bland dagens innevånare i Eket, Sjunkamossa, Ljungaskog och Örkelljunga är genetiskt sammanbundna med ”De Gamla Sonnestorparna”! De som upplevde ”Fantehålakriget” på nära håll!

Sonnestorp har under seklers gång skrivits på olika sätt: bl a Sandestrup i Palteboken från 1514 och i jordbok 1584. I Decimantboken 1651 skrevs Sondestrup, senare Sonestorp. Skrivningen med ”rup” på slutet är påverkad av själländskt kanslispråk från denna tid. Namnets förled är ett sjönamn Sandsae - Sandsjön och efterleden är ordet för torp- gård - nybygge.

Jag heter **Rolf Rosengren**, född i Örkelljunga 1932. Mina anfäder, på far **Arvids** sida, finns i den långa räckan av ägare på gården Sonnestorp i Rya, långt, långt tillbaka i dansk tid! Mitt intresse för min hembygd har alltid varit stort och äkta. Detta har både förvånat och fascinerat mig, eftersom min tid i Örkelljunga endast begränsar sig till åren 1932-1950. Alltså en kort stund i det tidsperspektiv, som berättelsen beskriver.

Under senare år har jag insett att det finns ytterligare en parameter, en sublim sådan, som förenar mina efterföl-

jare och mig själv med min hemtrakt. Vi ingår i en kedja - 16 generationer - som har funnits i Örkelljunga - Rya i mer än 400 år!!

Min far, **Arvid Rosengren**, föddes i Ljungaskog 1895. Han levde och verkade hela sitt vuxna liv i Örkelljunga.

Farfar, **Anton Rosengren**, föddes 1867. Hans hem var en liten enkel backstuga i Tockarp. Där bodde Anton under tidiga barnaår med sin mor, **Johanna Svensson**, född 1835.

Anton lämnade hemmet, i vart fall tidvis, 8 år gammal, för att hos främmande människor tjäna som ”vaktepåg”. Det var inga sötebrödsdagar för Anton och andra barn, som på detta sätt hjälpte sina föräldrar med uppehållet.

Skolgången var bristfällig - ett öde Anton delade med många andra barn. Att detta var en tragik, för såväl individ som samhälle, förstod få. Bland dessa ”obildade” barn och ungdomar fanns både latent och aktiva, värdefulla tillgångar: begåvning och arbetsamhet - en oslagbar kombination!

Från Anton skall vi nu, på tidslinjen, till en början, göra en resa sex generationer bakåt.

Antons mors morfar, **Tufwe Pålsson** (1796-1855) var bonde och nämnde-

Sonnestorp på den gamla skånska rekognosceringskartan från 1812

man i Örskelljunga. Med Tufwe går släktlinjerna via fadern **Påhl Tufwasson** (1750-1820) och modern **Gunil Tufwasdotter** (1760-1828) direkt till Rya: Hallabygget och Sonnestorp.

Hallabygget

Några ord om denna gård.

Det äldsta belägget för det ej längre existerande Hallabygget i Rya socken är från 1865. Men gården låg egentligen i det angränsande Ishult, Vedby socken. Där är namnet styrkt som Hallabygge i 1661 års jordebok. Det kan dock konstateras, att innevånarna på Hallabygget var flitiga nattvards-gäster i Rya kyrka från 1690 och in på 1700-talet. Även kyrkvärd i Rya kyrka hämtades från Hallabygget.

Framlidne häradsdomare **Carl Andersson**, Sjunkamossa har genom sin son, **Anders Andersson**, även han häradsdomare Eket, berättat: "Hallabygget var en mycket gammal gård - en av de vackraste i trakten! Läget i omgivande bokskogar och en praktfull byggnation var en sann skönhet". I dag finns fortfarande delar av mäktiga gårdsmurar, rester av övervuxna husgrunder och en nästan helt oskadd jordkällare. Gården bestod, under sin livstid, sannolikt av sex-sju byggnader.

Hallabygget är ett tragiskt exempel på en gård, som mött sitt totala förfall - inte under krig - utan i fredstid! Förstörelsen hade inte varit mer effektiv vid ett anfall av Gustav II Adolfs soldater eller av snapphanar - endast snabbare och brutalare!

Innevånare på gården

Johannas morfars far **Påhl Tufwasson** var född på Hallabygget. Hans föräldrar var **Tufwe Jönsson** (1707-1770) och **Sigbolla Mattisdtr** född 1711 i Falholma, Vedby socken. Tufwes föräldrar var **Jöns Olsson** (1644-1719) och **Bengta Ungesdtr** (1664-1726). Bengtas rötter fanns i Ljungaskog. Där fanns namnet Unge som mansnamn. Unge är styrkt både i forndanskan och fornsvenskan och har sitt ursprung i adjektivet ung.

Tidsresan fortsätter

Som jag tidigare nämnt, går mina släktlinjer från min farfars mor, Jo-

hanna Svensson (1835-1909), via **Gunil Tufwasdtr** (1760-1828) rakt till Sonnestorp. Där fanns Gunils far **Tufwe Tykasson** (1729- okänt dödsår) och hennes farfar, **Tyke Larsson** (1697-1747).

På gården Sonnestorp möter vi åter personerna från jordrevningsprotokollet 1671: Påhl Larsson, gårdens ägare, född här - osäkert när - troligen på 1620-talet. Sonen Lars, kallas oftast Lasse, 19 år. Även han är född på Sonnestorp. Dessa båda var Gunils, Tufwes och Tykes förfäder.

Då jag beskriver mitt släktförhållande med Påhl Larsson säger jag så här: "Han var farfars mormors farmors farfars farfar. Mellan oss båda ligger c:a 300 år"!! Påhl var en riktigt gammal skåning - från dansk tid! Hans förfäder, och mina, hade nämligen ägt Sonnestorp sedan 1500-talet.

Midsommar 1671

Det är dags för jordrevning i Rya socken. Den första efter freden i Roskilde 1658. Som tidigare nämnts finns i socknen fem gårdar med självägande bönder: Sjunkamossa, Ljungaskog, Åkarp, Årröd och Sonnestorp, som besöktes den 26 juni.

Vad är jordrevning?

Detta är ett ålderdomligt ord, som betyder mäta jord, dvs uppskatta och värdera vad jorden producerar. Med en sådan bedömning som grund, bestäms hur mycket skatt gårdsägaren skall betala.

På något sätt kan en sådan förrättning liknas vid en modern taxerings-revision - med det tillägget att ägaren skall visa sin äganderätt till gården. Detta kallades att bevisa sin "Skattemannarätt". Beviset var den tidens lagfart: sköde/skjöte.

Påhl Larsson visade, inte bara sitt laga skjöte; han hade också ett ess i bakfickan! Brevet från Kong Fredrik!

Dokumentet visades upp för jordrevningskommissarien och sockenombuden.. Allt var korrekt och till full belåtenhet. Påhl var den rätte ägaren till gården Sonnestorp, såväl enligt det laga skjötet som enligt Kongens Brev! Detta skulle: "i kyrkan förkunnas"!

Här kommer "Kongens Brev" dels i ursprungsskick, dels översatt..

Peder Anderssen fick Kon[gl]:
Ma[jeste]tts Breff paa en halff
gaard, ut seq[uitur]

Giöre[s?] alle witt[er]ligt, att
wij aff wor synd[er]lig gunst oc
Naade, haffue wndtt oc tilladt,
oc nu mett thette wort obne
breff wnde oc tillade, Att thenne
Breffuisere peder Anderssen
i pinderup oc hans arff[uing]
e mue, for Euig Eyendom oc
friitt bondegotz, haffue(,) nyde(,)
bruge oc beholde, En wor oc
kronens halffue gaard wdj San-
destrup liggen[dis] som hand
sielff haffuer thend halffue
part wdj, met alle same halffue
gaardz rette tilligg[end]e, agger,
eng, skouff, marck. fiskeuand,
feegang, wott oc tiuffuert aldelis
inth[et] und[en]tagit, dog saa
for[screff]ne Peder Anderssen
oc hans arff[uing]e Aarligen till
gode rede skulle giffue th[er] aff
till wort Slott Helsingborg, vj
p[und] smör iij sk[epp]e biug,
v sk[epp]e haffre, j s[killing]
schriffuere pen[ning]he, oc
holde fire heste till g[este]rij,
Cum Inhibitione solita
Dat[um] Helsingborg thend viij
Maij Anno 1565.

Försök till modernisering:

Peder Anderssen fick kungl. Majts brev på en halv gård, enligt följande:

Vi gör för alla veterligt, att vi av vår synnerliga gunst och nåd hava unnat och tillåtit, och nu med detta vårt öppna brev unnar och tillåter, att denne brevisare, Peder Anderssen i Penarp(,) och hans arvingar må, som evig egendom och fritt bondegods, inneha, njuta, bruka och behålla en vår och kronans halva gård uti Sannestorp lig-gande, som han själv har halvparten uti, med alla till samma

halva gård rätt liggande åker, äng, skog, mark, fiskevatten, betesgång, not och ljuster alls icke undantaget, dock så att nämnde Peder Anderssen och hans arvingar årligen redligen skulle giva därav till vårt slott Helsingborg 6 pund smör, 3 skäppor korn, 5 skäppor havre, 1 skilling skrivarepengar, och hålla fyra hästar till gästning. Med sedvanligt förbud.

Datum Helsingborg den 8 Maj 1565

"Den sköna rysningen"!

I efterhand minns jag och känner den sköna rysningen "Den Där Dagen", då "Brevet" från Kongen dök upp.

Ja, jag såg inte "Brevet" i verkligheten. Det nämndes endast i protokollet, som en viktig handling vid jordrevningen på Sonnestorp 1671. Att det var ett synnerligen viktigt dokument framgår tydligt av den korta noteringen: "...och i kyrkan förkunna".

Dokumentet dvs "Brevet" hade skrivits under dansk tid år 1565 - 106 år före jordrevningen. Det hade fortfarande under svenskt styre, juridisk kraft och giltighet!! Visst blev jag nyfiken och förväntansfull!

För Dig, min läsare, är såväl "Brevets" existens som innehåll nu känt, men då - "Den Där Dagen" - fanns min enda kunskap i 29 ord: "Skattemannarätten bevisar han med sitt laga skjöte och Kong Fredrik den andres brev Anno 1565 den 8 Maj som Copia diter lagt är och i Kyrkan förkunna". Brevets mening och innehåll var för mig ännu en hemlighet.

Här startar en intressant, givande och svår forskning, som sträckte sig över flera år, och som ledde långt tillbaka på tidslinjen. Forskningen kom bl a senare att innehålla dagliga studier i det danska senmedeltida skriftspråket. Så här gick det till när "Brevet" hittades, texten blev översatt och därmed innehållet känt.

Min första åtgärd blev att från Landsarkivet i Lund skaffa protokollen från de fyra övriga gårdarna i Rya med självägande bönder I dessa jordrevningsprotokoll nämndes inte något

Brev från Kong Fredrik. Samma sak gällde Örkelljunga.

Jag upptäckte, att det kunde finnas bilagor till jordrevningsprotokollen. Dessa eventuella bilagor förvaras på Kammarkollegiet i Stockholm. Min tanke var att bilagan till Sonnestorp kastade ljus över det jag sökte: "Brevet". Mitt hopp grusades. Bilagan jag sökte fanns inte. Jag stod fortfarande på noll..

Nästa brev med förfrågan ang "Brevet" sändes till: Statens Arkiver, Riksarkivet, Köbenhavn. Av olika skäl minns jag "Dagen" mycket väl - Vårdagjämningen 1999. Med hjälp av arkivfullmäktig **Henrik Stissing Jensen** på Riksarkivet hittades "Brevet"!! Detta kändes som en himmelsk gåva!

Det sökta "Brevet" var nämligen ett Gåvobrev från den danske Kongen till Peder Andersen i Pinnerup (Penarp). Dessa båda, Kongen och Peder ägde redan tillsammans Sonnestorp. Genom gåvobrevet skänkte Kongen sin halva till Peder Andersen, som blev ensam ägare till gården Sonnestorp.

Gåvobrevet - ett sällsynt "Guldägg"!

Gåvobrevet var ett sällsynt fynd: ett riktigt Guldägg för hembygds- och släktforskare med intresse för och rötter i Rya. Genom dokumentet får vi en god bild av gårdens struktur för 450 år sedan. Egendomen omfattade då åkrar, ängar, skog, fägång, övrig mark och fiskevatten.

Kong Fredriks intentioner och bestämmelser är helt klara: "Brevmottagaren Peder Andersen och hans arvingar får med evig äganderätt, som fritt bondegods dra nytta av, bruka och behålla egendomen Sonnestorp.

Som bevis på sin tacksamhet och goda vilja skulle mottagaren och hans framtida arvingar, årligen till Kongens slott i Helsingborg, leverera 6 pund smör, 3 skäppor råg, 5 skäppor havre samt 1 skilling till Kongens skrivare.

Tre intressanta och viktiga noteringar kan urskiljas i "Brevet":

Sonnestorp skulle, som fritt bondegods, för alltid ärvas av Peder Anderssens arvingar.

Då kungen kom på besök skulle, för

hans räkning, finnas 4 hästar.

Mottagaren av gåvobrevet, Peder Andersen och hans kommande arvingar, fick inte göra något som stred mot innehållet i Gåvobrevet.

Som tidigare kort nämnts, utlöste fyndet av Kongens Gåvobrev ivriga men svåra studier i danskt skriftspråk från skånsk senmedeltid. Efter sex månader hade min hustru Ingrid och jag fått grepp om en del av texten. Till en början kunde vi endast hjälpligt dechiffrera enskilda ord.

Rubriken var lättast att tyda: "Peder Andersen fick Kongl Majestäts----"

Efter hand förstod vi något av innehållet: att Kong Fredrik genom "Brevet" givit bort sin halva av egendomen Sonnestorp.

För att nå full förståelse söktes hjälp från språkexpert. Denne fanns på Riksarkivet i Stockholm. Därför kan jag här presentera ett begripligt innehåll från det 450-åriga dokumentet Det måste dock sägas, att ett par specialuttryck är svåra att översätta bl a: wndtt oc tilladt - wott oc liuffuert.

Med det översatta Gåvobrevet i min hand, växte en stor och varm längtan: att knäcka "Sonnestorpskoden". Min dröm var alltså att binda samman nu levande personer med släktingar, som levde på 1500-talet.

Forskningen avslutas

I Rya finns kyrkoböcker från 1689. Dessa har, så här långt, varit till mycket god hjälp i min forskning. Men nu, när min strävan sträcker sig ännu längre bakåt i tiden, är det andra källor som måste undersökas.

I mitt sökande fann jag annat intressant material om Rya kyrka från den första tiden efter freden 1658.

De första svenska kyrkovärdarna var Jöns Anderson på Ryet och Paul Larson i Sonnestorp.

Paul skrev dessutom under kyrkans räkenskaper. dels med sitt namn och med sitt bomärke.

Detta var intressant information om en "Sonnestorpare", men förde mig inte närmare kodens lösning.

Istället blev kontakten med Riksarkivet i Köpenhamn med konsultation hos arkivfullmäktig Henrik Stissing

Jensen finalen på mitt sökande. Jag fick rådet att systematiskt söka i Länsräkenskaperna för Helsingborgs län, dit Rya hörde vid denna tid. Dessa räkenskaper med jordeböcker är bevarade från c:a 1584. Tanken och förhoppningen var att gården Sonnestorp med ägare skulle finnas där!

I Skånes Genealogiska Förbunds (SGF) arkiv i Lund fann jag räkenskaper och mantalslängder för Helsingborgs län och slott. Det äldsta dokumentet var en mantalslängd från 1584.

Under rubriken Rya socken: Jordägare finns fem gårdar. Tre av ägarna anges med förnamnet och gårdens namn, bl a Kield i Sondstrup.

Här hade jag hoppats att finna namnet Kield Pedersen. Efternamnet bildades nämligen med tillägg av -son. -dotter till faderns förnamn. Detta sätt att skapa efternamn kallas för patronymikon och var allmänt på landsbygden fram till 1880-90-talen.

I mantalslängd, Helsingborgs län från 1617, finner jag under Sondstrup Kield samt tillsammans med honom ytterligare en person, Lasse. I Helsingborgs jordebok, samma år, är, äntligen, Kield registrerad med efternamnet Pedersen som självägande bonde på Sondstrup. Samma gäller 1626.

Fram till 1630 händer något med Kield Pedersen. Han försvinner ur längder och jordeböcker. Istället finns i mantalslängden för Norra Åsbo 1634 Lasse Kielsen, som jordägare på Sonnestorp

I mantalslängden, Helsingborgs län 1646, finns Lasse Kielsen som självägande bonde.

Vid denna tid avlider troligen Lasse Kielsen. I Norra Åsbos mantalslängd 1646, finns som jordägare på Sondstrup, änkan Gunnilde Lassis.

Nu är vi framme vid 1656. I mantalslängden för Helsingborgs och Herrevadsklosters län samt Norra Åsbo Härad möter vi för första gången Poul Larsen som jordägare på gården. Gårdarna Hallabygget och Sonnestorp överlevde krig och snapphanarat-tacker, men inte freden!

* * *

Peder Andersen i Penarp - en bonde med mäktiga beskyddare

Av Torsten Hannrup

Forskning i Bjersgårds arkiv

Under min forskning i herrgården Bjersgårds äldre arkiv (förvarat på Krapperups slott) har jag stött på flera dokument som rör bonden **Peder Andersen** i Pinderup, nuvarande Penarp i Vedby socken. Hans namn dyker upp redan i arkivets äldsta dokument från 1548 (då Gustav Vasa var kung i grannlandet Sverige). I detta anklagas Peder av **Mogens Gyldenstiern** på Bjersgård för intrång på godsets mark. I flera andra dokument kan man följa den bittra striden om rätta "marcke shiel" (gränsmärken). Det gick så långt, att kung Fredrik II år 1582 (efter 34 års tvistande!) i ett brev beordrade 7 framstående adelsmän (4 av dem var riksråd) att bege sig till trakten och möta "oldinge", gamla män som kände till förhållandena. Tillsammans skulle de rida längs gränsen och slutgiltigt avgöra vilka som var de rätta gränsmärkena.

När jag (mödosamt) läste dokumenten om den långvariga trätan, förundrades jag över att en "vanlig" bonde vågade och kunde sätta sig upp mot de mäktiga herrarna på Bjersgård. Aldrig trodde jag, att jag skulle kunna få reda på något mera om denne trotsige Peder Andersen i Pinderup. Men – det fick jag! **Det dök nämligen upp en person, som kunde visa att Peder var hans farfars mormors farmors farfars farfars farfar!!**

Rolf hade svaret

I januari innevarande år fick vår ordförande **Bengt Emgård** ett brev från en föreningsmedlem, **Rolf Rosengren** i Barum vid Oppmannasjön. Rolf är född i Örkellunga och bodde där 1932 – 1950. Han berättade i sitt brev, att han alltid haft ett stort intresse för sin hembygd och släkt. Under senare år har han släktforskat och funnit märkliga saker. Rolfs far **Arvid Rosengren** föddes i Ljungaskog 1895. På hans sida sökte sig Rolf bakåt och fann

så småningom sin farfars mormors farmors farfars far. Denne hette **Påhl Larsson** och var skattebonde i Sånnestorp (Sonnestorp) i Rya socken. Rolf fann jordrevningsprotokollet från 1671, i vilket det stod att Sånnestorp under den danska tiden var ett helt skattehemman. **"Skattemanna Rätten bevisar han (Påhl) med sitt laga skjöte och Kong Fredrik den andres brev av Anno 1565 den 8 May som Copia diter lagt är och i kyrkan förkunna."**

Påhl Larsson kunde alltså 1671 visa fram ett kungligt brev från 1565, vilket skulle läsas upp i Rya gamla kyrka. Skulle detta brev kunna spåras upp? Rolf prövade olika vägar utan att lyckas, och kontaktade slutligen Rigsarkivet i Köpenhamn. Våren 1999 kom ett svarsbrev. Man hade funnit kungens gåvobrev!

Nu kunde Rolf fortsätta sina forskning- ar och försöka knyta ihop Påhl Larsson med Peder Andersen, som nämndes i kungens brev från 1565. I Skånes Genealogiska Förbunds arkiv i Lund fann han avskrifter av räkenskaper och mantalslängder för Helsingborgs län och slott. Med hjälp av dessa hittade han som jordägare i Sondstrup Peder Andersens son **Kield Pedersen** 1617, dennes son **Lasse Kielsen** 1634 och 1646, Enkan **Gunnilde Lassis** 1646, samt 1656 **Poul Larsen**. Efter långvarigt, mödosamt forskningsarbete var kedjan hel!

Kommentarer till brevet

Gåvobrevet och försök till modernisering fanns i förra artikeln, här kommer några ytterligare kommentarer:

"wott oc tiuffuert" har jag (något djärvt!) översatt med "not och ljuster". Da. "vod" = vad, nät, not. Betr. "tiuffuert", jfr (hö)tjuga, skånska "tjuva". (En annan möjlig tolkning är att "wott" betyder nät och "tiuffuert" är något som håller fast eller stöder nätet.) – Sån-

Byn Penarp på den gamla skånska rekognosceringskartan från 1812.

nestorp ligger vid Sånnestorpsjön! Se vidare **Carl-Erik Lundbladh**, Skånes ortnamn, Norra Åsbo härad, Serie A, bebyggelsenamn, s. 188-189. Boken är alldeles nyutkommen och utgiven av Dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund (DAL). Förleden i Sånnestorp är Sandsjö, vilket antyder att bottnen var sandig, och således lämplig för fiske med not eller ljuster.

När w på 1500-talet stod först i ett ord, följt av en konsonant, betecknade det ett u-ljud. Se i texten wndtt – undtt, wnde – unde, wdj – udj.

Lat. Cum Inhibitione Solita, ” med sedvanligt förbud”, dvs förbud att göra förändringar i brevets bestämmelser.

Det för Peder Anderssen mest betungande villkoret för överlåtelsen var utan

tvekan tvånget att hålla fyra hästar för gästning. ”Gesterij” hade långt tidigare i de allra flesta fall förvandlats till en penningskatt med samma namn. Att kungen i detta fall stod fast vid ett krav att ständigt hålla hästar beredda måste sättas in i ett historiskt sammanhang. Brevet är utfärdat 1565. Då hade det gått två år sedan Nordiska sjuårskriget mellan Danmark och Sverige började. Sandestrup ligger vid den gamla ”Kongevejen” från Helsingborg över Östra Ljungby, Rya, Örkelljunga och Fagerhult och vidare in i Sverige söder om Markaryd, en synnerligen viktig väg för trupprörelser under krigstid. Det var viktigt för Fredrik II eller hans utsända att ha tillgång till byte av hästar med jämna mellanrum.

Peder Andersen var sålunda ingen

”vanlig” bonde. Han hade både länsmannen på Helsingborgs slott och självaste kungen bakom ryggen. Förutom gården i Penarp (som hade mycket skog) ägde han redan halva gården i Sånnestorp, och fick nu den andra halvan. Det var inte så konstigt, att han vågade trotsa de mäktiga Gyllenstjernorna på Bjersgård!

Rolf Rosengrens forskningsarbete är sannerligen imponerande.

Torsten Hannrup
Älvdalsgatan 11
264 34 Klippan
Tel. 0435/123 39

torsten.hannrup@telia.com

Den gamla skånska rekognosceringskartan

Torsten visade mig de fina skånska rekognosceringskartor som han har över området längs Kungsleden. Det är otroligt fina kartor som är mycket vackra och tydliga. Del av ett kartblad syns ovan.

Kartorna ritades runt 1815, men alla är inte renritade och därför ej möjliga att beställa. Detta gäller t.ex. kartbladet över Oderljunga.

En nytryckning gjordes 1985 och dessa kan man beställa från Lantmäteriet i Malmö. De kostar 60kr + frakt och de sänds mot inbetalningskort. Kontakta Eva-Lisa Nilsson tel 040-660 80 35. Det är lättare om du har beställningsnumret på kartbladet du önskar.

Kontakta Torsten Hannrup så hjälper han dig gärna.

Berättelsen om bonden Peder Jensön i Mölletofta 1560

Vid genomgång av min svärfars, **Ove Andréll**, efterlämnade anteckningar, hittade jag en berättelse från Mölletofta i Östra Ljungby. Berättelsen är nertecknad av min svärfars företrädare som kyrkoherde i Kågeröd, **Kaj Hansén**.

Den finns även i **John Tunelds** skrift ”*Prästrelationerna från Skåne och Blekinge av år 1624*” tryckt i Lund 1934.

Jag återger berättelsen ordagrant.

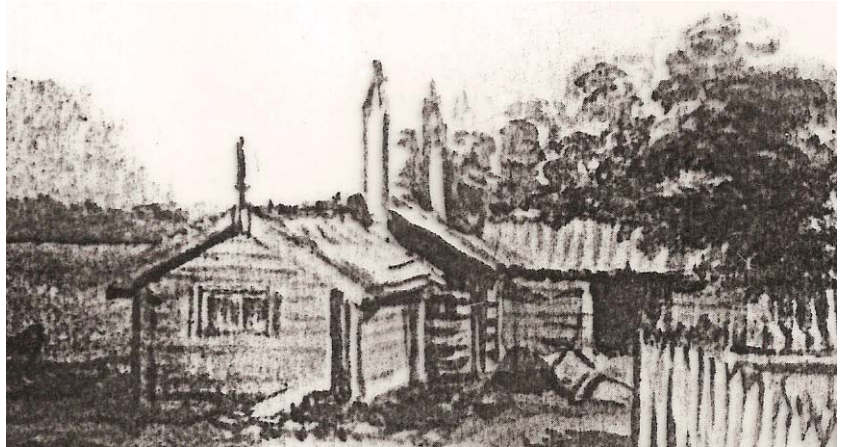
”Å Mölletofta i Östra Ljungby socken bodde 1560 bonden Peder Jensön med sin hustru Kierstene och 3 söner, de två äldsta 19 och 17 år gamla, den yngste 14 år samt en dotter på 12 år.

Dagen före skärtorsdagen kom till gården en lösdrivare vid namn **Bent Truedsön**, född i Helsingborg, och bad att få ”låna hus” för natten. Han hade en yxa med sig och sedan han västt densamma, hjälpte han mannen att hugga bak- och bryggved för påsken.

Han fick ligga på stugbänken, å vars nedersta ände mannen själv lade sig. Han ämnade sig tidigt upp då han hade öl som höll på att jäsa. Kvinnan och dottern lågo i en säng i förstukammaren, de två äldsta sönerna lågo i en annan säng i samma kammare, den yngste låg på ugnen.

Så snart mannen hade insomnat, stod mördaren upp och dödade honom med ett yxhugg i huvudet. Därefter tände mördaren ett ljus och gick att uppsöka de andra i kammaren. När kvinnan såg skenet av ljuset, kallade hon på mannen, och då hon inte fick något svar, stod hon upp och mötte mördaren i dörren. Strax fick hon ett hugg i sidan, vilket dock ej var dödande.

I det samma kom den äldste sonen ut

Bild på en gammal gård

ur kammaren, då han hörde vad som stod på. Han och mördaren brottades länge med varandra och det var nära att ynglingen hade blivit hans överman. Men slutligen fick mördaren honom under sig och dödade honom med yxhugg i ena benet och ena armen.

Under tiden hade kvinnan sprungit in i det andra rummet och funnit mannen död. Den yngste sonen, som låg på ugnen, sökte att komma ut genom en bakdörr, men då denna var stängd, skyndade han åter upp på ugnen, kastade en dyna över sig och låg alldeles stilla.

I samma stund återvände mördaren till rummet och då han fick syn på den lilla flickan som hade tänkt att gömma sig hos brodern på ugnen, grep han denna i håret och ihjälslög henne med yxan.

När han gjort detta, återvände han till kammaren, där den näst äldste sonen befann sig. Denne hade stängt dörren för sig, och då mördaren begärde att han skulle öppna, svarade sonen: Jag vågar inte, ty du mördar mig.

Mördaren bedyrade att han icke skulle göra det, men då ynglingen vägrade att öppna, högg mördaren ”fedan” av dörren, så att denne föll och ynglingen kom rakt i famnen på mördaren. Trots att ynglingen bad för sitt liv, blev han av mördaren ihjälslagen.

Sedan mördaren hade bragt alla fem om livet tog han en värja och stack med den å ugnen för att känna efter om där fanns någon, men gossen låg alldeles stilla under dynan och mördaren upptäckte honom icke.”

Barbro

Nu har vi passerat 500 medlemmar på hemsidan. Jenny Dahlstrand från Hisings Kärra fick som belöning ett års medlemskap i föreningen. Grattis!

Vem stal de i Källna gamla kyrka gömda sakerna?

Av Torsten Hannrup

Den 29 juni 1676 steg den danske kungen **Christian V** i land vid Råå i spetsen för en här på c:a femtontusen man. Arton år tidigare hade bl. a. Skåne blivit svenskt genom freden i Roskilde 1658, och nu skulle de förloerade landskapen återtas. I början gick allt snabbt: efter ett par dagar hade Helsingborgs stad och slott intagits, efter en månad Landskrona och dess fästning, och efter ytterligare en vecka även Kristianstad.

I den lilla socknen Källna liksom på andra ställen spred sig oron bland befolkningen. Man hade dystra erfarenheter från föregående krig. Socknens läge vid den gamla härvägen från Helsingborg över Markaryd och norrut gjorde att man var särskilt utsatt, då arméer eller mindre truppavdelningar passerade genom trakten. Den gamla sockenkyrkan från medeltiden (ej den nuvarande kyrkan) låg bara några hundra meter från passagen över Rönneå vid Tranarp. Som vanligt var i orostider började sockenborna föra sina värdefulla tillhörigheter till sin kyrka, där man hoppades de skulle vara säkra för kringströvande soldaters plundringar. Hur det gick med de i Källna gamla kyrka förvarade persedlarna kan man få reda på genom några tingsprotokoll i Norra Åsbo härads dombok från år 1680, för övrigt den allra äldsta som bevarats till våra dagar. Målet kom upp vid häradstinget fyra månader efter det att fred slutits i Lund den 26 september 1679, efter mer än tre års blodigt krig, som inneburit svåra lidanden för den skånska befolkningen.

Onsdagen den 11 februari 1680 hölls det ting för Norra Åsbo härad. Tingsstället anges ej i protokollet, men var säkerligen Stidsvig, i den s.k. Tingsgården. Att döma tillsammans med tingsfogden (vars namn ej nämns) hade utsetts åtta stockmän, som föregångarna till nämndemännen kallades. Dansk lag tillämpades fortfarande. Svensk lag började gälla först i juli 1683, och därefter utsågs tolv näm-

Den röda pilen visar var den Källna gamla kyrka låg.

demän att biträda häradshövdingen (=tidigare tingsfogden). De åtta stockmännen den 11 februari 1680 var:

- Bent Jönsson** i Tåkarp (Tockarp)
- Nils Pärsson** i Thoarp
- Swän Jepsson** i Killhult (*sitter för Tyko Persson i Kilhult*)
- Nils Andersson** i Brödagra (Brödåkra) (*sitter för Ola Persson i Grumestorp*) (Gråmanstorp)
- Bent Persson** i Bläsinge (*sitter för Jüppe Nilsson i Hönsholma*)
- Swän Månsson** i Smörmyr
- Per Swänsson** i Hwarshult (Varshult)
- Nils Jönsson** i öster lyngby (Östra Ljungby)

Efter smärre ändringar i interpunktering och styckeindelning samt anpassning till nutida språkbruk lyder protokollet som följer:

Onsdagen den 11 Februari Anno 1680.

Befallningsmannen Salig **Anders Persson Wättermans** efterlämnade änka hustru **Catrina Wättermans** bevisade med Stockmännen **Nils Gunnarsson** i Bläsinge och **Lars Jönsson** i Bolestadh att hon låtit i hans hem instämna **Boo Jönsson** i Källna till 1:a

ting att höra på vittnesmål och andra ting till doms. Målet mot honom är angående hennes gods som för henne är förkommet och borttaget utur Källna kyrka och vapenhus. Dessutom är av Kronan instämd att sanningsenligt vittna **Per Jönsson** i Sqwatte (Skvattemölla), som är opartisk. (Per J. vittnar följande:)

”Då strax när den danske armén var kommen i land lät hon föra 24 sidor fläsk, 4 tunnor malt, 1 lång ny bänkdyna, en full av fiär, en halva sin dunbädd, en säck med kött, gåshalvor och svinhuvud, en säck gamla gångkläder, ett nytt grönt flaskefor (flaskfodral) med nie flaskor uti som aldrig var brukt, några stycken hattar, 3 och tu (två) par gamla stolar och 2 par gamla skor, vilket blev insatt i Källna kyrka.

Några dagar där efter var hennes dotter **Annika** i kyrkan, och tog utur kyrkan och lade i wapenhuset, nämligen 8 sidor fläsk och en dunbädd. Det övriga blev kvar uti kyrkan. Men för den fientliga skaran soldaters skull måste hon (Catrina) rymma från sin gård och persedlarna (sakerna) blev kvar både i kyrkan och wapenhuset.

Dagen efter som fläsket och dunbäd-

den vart utlagt i wapenhuset då kom jag neder och skulle hämta allt gods. Då fick hon igen 16 sidor fläsk och 8 var borta. 4 tunnor malt och säcken med de gamla kläderna fick hon igen, intet mer. Det övriga, nämligen 8 sidor fläsk, dunbädden, en säck med kött och fläsk, bänkedyndan och hattar, skor och stövlar samt flaskfodret blev allt borta. Varför endast hon, men ingen av alla de andra som hade sitt gods i kyrkan miste det ringaste den gången, om detta tillfrågade hon **Jöran Jönsson** i Bolestad om han visste något om vad som skedde där i kyrkan. Vartill han svarade att han visste inte att någon miste något den gången utom hon, för han var icke tillstädes (där).”

Sätter för den skull hustru Catrina i rätten, att emedan ingen plundring då var begynt och icke någon annan miste det ringaste den gången, om icke **Boo Jönsson** i Källna, som hade nyckeln till kyrkan och wapenhuset, så väl för mitt gods som för det som andra tillhörde, nu bör vara ansvarig gentemot mig för det som bortkommet är, eftereftersom inga opartiska vittnen voro där tillstädes när godset borttogs. Därför begär hon att vittnet skall förhöras.

Då för rätten framstod Per Jönsson i Sqwatte, som svor och vittnade på själs ed med uppräcka fingrar enligt lagen, att ”den tiden då godset blev uttaget ur wapenhuset, då kom 2 och flera danska ryttare ridande och red alla in i Boos gård i Källna, där han också var ditkommen, nämligen vittnet. Och Boos hustru begärde att han skulle gå ut till dem, eftersom Boo inte var hemma. Så gick jag ut till dem och de sade jag skulle fly (ge) dem nyckeln till kyrkan, för de skulle ta ut fogdens gods som var där inne. Och de bannades (svor) och sade att den onde skulle fara i mig, om jag icke flydde dem nyckeln, och jag sade jag kan icke fly er nyckeln, för jag är inte hemma här.

Så sade de jag skulle gå med dem omkring till kyrkporten. Så slog han (en av ryttarna) mig 2 slag med värjan

när jag låg framför honom, och så lät jag opp (öppnade) kyrkeporten. Så var kvinnfolken och 2 andra ryttare framför dem på kyrkegården, och de skreko och ryttarne bannades. Så gav Bos kvinna mig nyckeln sedan ryttarne hade slagit henne. Så rände ryttarne 2 gånger mot wapenhusdörren och hon (dörren) gick inte opp. Så sade han: ”Du skall skaffa mig nyckeln eller elles (annars) skall jag skjuta ihjäl dig”. Och då måtte jag ge honom nyckeln, och de låste själv upp wapenhusdörren. Men kyrkenyckeln fick de inte.

Då togo de ut vad gods i wapenhuset var, nämligen fläsk, en sängdyna och en full säck, mer vet han inte att vittna. Och de sporde var jag var hemma, och jag sade jag var till hems i Bolestadh. Så sade de, der som (ifall) du icke skaffar oss godset till i morgon tiliga (tidigt, bittida), då skall vi skjuta dig ihjäl och tända eld på gården. Sedan den dagen gick jag inte i syne vid dem (visade jag mig inte för dem), och då var Boo inte hemma. Vidare vet jag intet att vittna i denna sak.”

Boo svarade, att sedan han kom hem och ryttarna hade varit där och tagit godset utur wapenhuset, var en skara män och kvinnor ditkomna ifrån Bolestadh. Då låste han opp kyrkedörren för dem. Då säga de alla, att Wättermanskans gods låg kvar, nämligen både fläsk och malt, och vad gods för henne bortkommet är kan han inte svara till, ty han sökte inte och icke heller vet han var det är som någon tagit.

Onsdagen den 3 Mars 1680

Salig Wättermands efterleverska i dag hennes andra ting till Boo Jönsson i Källna. Efter sista tings angivande är ännu ej flera vittnen begärande till förhör. Då för rätten framstod bemälte (förut nämnde) Wättermands gamle tjänare Swän Larsson i Bolestadh, som svor och vittnade på själs ed med uppräcka fingrar efter lagen, att han var med och bar en stor bänkedynda, flaskefoder, hattar, stövlar och skor med många andra flera saker som bars

in i Källna kyrka och lades in där. Men vem som bar ut samma gods igien det vet han inte. Åge Jönsson i Öfwarp på Boo Jönssons vägnar i Källna begärde att saken måtte anstå till nästa ting, så att han kan vara tillstädes själv.

Onsdagen den 24 Mars 1680

Änkan Cathrinas Salig Wättermands 3 ting i dag till Boo Jönsson i Källna efter tidigare angivande. Äskar och begär dom och förmenar han bör stå till svars för hennes gods, som blev fört in i Källna kyrka och är förkommet i ofärdstiden, eftersom han och hans folk alltid hade nyckeln. Och såsom Boo Jönsson föregiver (påstår) att kanske dynan kom uti wapenhuset, och kom ut när det andra godset kom bort, då erbjuder änkan sig att hon skall bevisa att dynan inte kom ut den gången.

Här emot mötte och svarade Boo Jönsson i Källna med sitt skriftliga inlägg så lydandes:

”Emedan såsom jag är citerad (instämnd) av salig befallningsmannen Anders Persson Wättermands hustru och hon mig sak giver (anklagat mig) för något gods som hon i Källna kyrka och wapenhus skulle hava insatt, skulle vara bortkommet och jag det till henne betala skulle. Vartill svaras och kan erfaras av hennes egna vittnen, som hava vittnat att det danska krigsfolket slog min hustru och henne illa trakterade (behandlade), därför att hon icke ville lämna Nyckeln till dem och hade mera orsak att godset kunde bli bevarat än borttaget. Nyckeln till kyrkan hängde här i Källna som av Arilds tid (sedan urminnes tid, sedan långt tillbaka) sedvanligt haver varit. Och i denna ofredstid haver sockenfolket, mestparten av dem, haft gods i kyrkan. Och när som helst då de ville hämta något, togo de nyckeln och uthämtade vad de ville. Då jag inte vet vad de lade in och icke heller vad de uttogo, eftersom jag varken deras eller salig befallningsmans hustrus gods i anförtroende eller förvaring haver anammat (mottagit), kunde jag icke

förvara mitt eget, långt mindre deras. Icke heller skall hon mig överbevisa, att jag hennes gods haver tagit i anför-troende och förvaring, långt mindre att ansvara därför eller det till henne bör betala igen, och förmenar att hon för sådan onödig träta (tvist), som hon mig påfört haver, bör ersätta mig för omkostnader och jag för hennes tilltal (åtal) fri vara. Begär att detta mitt inlägg måtte läsas upp och påskrivras och införas (i tingsboken), vad som för rätten passerar.

Den lovade ärade rättens tjänstvillige tjänare alltid. Datum Kiälna den 23 Februari Anno 1680.

Boo Jönsson ”

Det som samma inlägg i sig själv innehöll, ord efter annat idag läst och påskrivet. Parterna förelades att föra till nästa ting vad de kan hava sig till befrielse (det som stöder deras sak).

Onsdagen den 21 April Anno 1680

Wättermandskan Emot Boo Jönsson i Kiälna låter be få lysa för sin tvist till nästa tings.

Onsdagen den 12 Maj Anno 1680

Chatrina Salig Wättermands hustru med stämmingsmännen Swän Larsson och Pål Persson i Bolestadh, församlade efter lagen, hava instämt Nils Pålsson, Pål Jönsson, Jöran Jönsson och Jöran Christensson i Bolestadh till första ting att avlägga vittnesmål angående det gods som Boo Jönsson i Kiälna hade nyckeln till och som var förvarat i Kälna kyrka, och begär att de förhörs. Då för rätten framstod Nils Pålsson i Bolestadh, samt Pål Jönsson och Jöran Christensson i Bolestadh, som svor och vittnade på själs eden med oppräckta fingrar efter lagen, att ibland var Boo Jönsson och hans folk med när gods inlades och uttogs i Kälna kyrka, och stundom voro de inte med, utan folk buro ut och in hela dagen igenom.

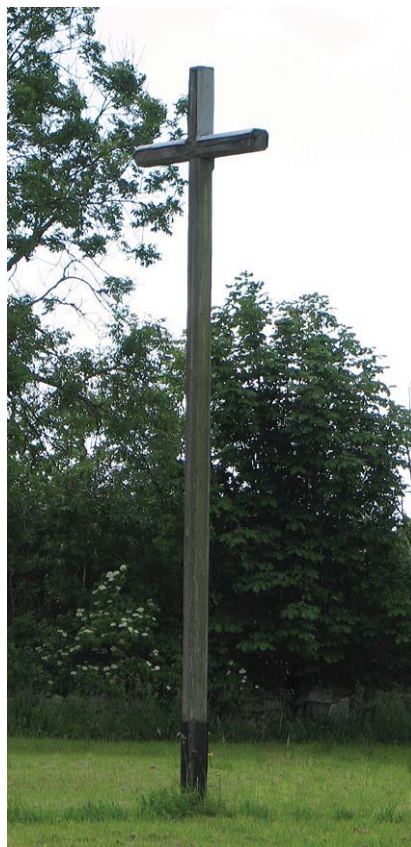
Boo Jönsson i Kiälna här emot mötte och i rätten lade sitt skriftliga inlägg daterat Kiälna den 19 april 1680 lydandes som det i processen skall

införas, och dessutom här inför rätten gjorde sin själs salighets ed på att han med sitt [folk?] icke vet vart samma bortkomna och omtvistade gods har tagit vägen.

Efter acta notata (Efter att ha tagit del av handlingarna i målet) finner denna rätt skäligt, att Boo Jönsson i Kiälna bör vara fri för hustru Cathrina Salig Wättermands tilltal (åtal) till dess an-norledes bliver bevisat.

Kommentarer

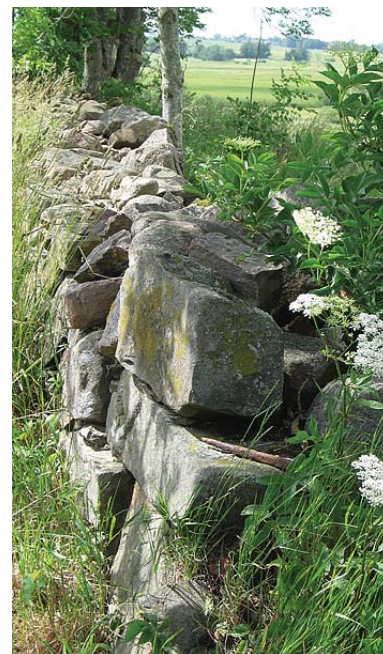
Befallningsman var vid denna tid detsamma som kronans fogde. En sådans viktigaste uppgift var att driva in skatter. Det var således en mäktig man. Anders Persson Wätterman, som var av uppsvensk börd, hade varit befallningsman i Norra och Södra Åsbo samt Bjäre härad och haft sitt säte i Bolestad, ungefär en kilometer nordöst om den gamla kyrkan. Att hans änka inte var barskrapad förstår man av den mängd gods hon lade in i kyrkan.

Ett kors visar var Kälna gamla kyrka låg.

Ryttarna visste på förhand att fogdens gods låg i kyrkan. Hade någon tipsat dem? Visserligen hade Skåne varit svenskt i 18 år (sedan 1658), men många i trakten var nog fortfarande dansksinnade. Catrina säger att hon måste rymma från Bolestad, och att ”ingen plundring då var begynt”. Efter incidenten vid kyrkan fortsatte tydligen de danska ryttarna att härja i trakten.

Boo Jönssons gård måste ha legat alldeles intill kyrkan. I hans gård förvarades nycklarna till vapenhuset och själva kyrkan, och sockeninvärnarna kunde närhelst de ville hämta nycklarna och lägga in eller hämta sina tillhörigheter. Förmodligen låg Boos gård på ungefär samma ställe som den gård, som nu ligger alldeles utanför kyrkogården. Innanför muren finns en informationstavla, uppsatt av Östra Ljungby-Källna socknars hembygdsförening. Texten lyder:

”Kyrkogårdsmuren är numera det enda som påminner om den medeltida sockenkyrkan i Källna. I samband med kyrkans rivning 1870 beslöts, att kyrkogårdsmuren skulle få stå kvar i ytterligare 50 år. Någon rase-ring skedde dock inte och 1956 reste Hembygdsföreningen ett träkors som minne av kyrkan.

Den gamla kyrka låg alldeles intill den nya Tranarpsbron.

Kyrkan hade långhus och förlängt kor med rak avslutning. Taket på den vitkalkade kyrkan var försett med järn- och kopparplåt. Invändigt fanns brädtunnvalv i den nyare delen av koret och i långhuset kryssvalv. Bänk-inredningen var målad i ljusblått. År 1824 uppfördes ett torn, vilket ersatte en tidigare fristående klockstapel.

Kyrkklockorna ringde samman sista gången den 1 maj 1870. Kort tid därefter hölls auktion på inventarier och lösöre, varefter rivningen påbörjades. En del inventarier är bevarade och finns nu i den nya kyrkan, bland annat den medeltida dopfunten, två klockor gjutna 1480 och 1639, ett dopfat från 1600-talet och ett bokskåp daterat 1637.

Omkring 100 meter söder om kyrkogårdsmuren ligger "Källna killa", numera överbyggd. Enligt traditionen var den en gammal offerkälla. Sannolikt ansåg man att vattnet i källan var undergörande."

Förmodligen fanns det en s.k. stiglucka i kyrkogårdsmuren. Det står i tingsprotokollet, att Per Jönsson i Squatte "lät öpp Kyrkeporten" för ryttarna. En stiglucka (steglucka) var en ingång till kyrkogården i form av en mindre byggnad med portvalv. Ofta fanns trappor på ömse sidor av porten, vars undre del ej öppnades utan stegs över, därav namnet.

I Sydsvenska Ortnamnssällskapets årsskrift 1959 – 1960 finns en intres-

sant artikel av Ingemar Ingers med titeln "By- och sockennamnet Källna". Ingers anser att det är den ovannämnda källan, som gett namn åt både byn och socknen. Egentligen är det tre stycken intensiva källflöden, som bildar en gemensam vattensamling inuti det nuvarande karet. Enligt Ingers går namnet tillbaka på obestämd form plural av ordet källa.

Den gamla härvägen ("Kongevejen") från Helsingborg passerade Rönneå vid pråmstället norr om Tranarp och efter en vänstersväng passerade den tätt intill Boo Jönssons gård. Därpå gick vägen via Bolestad mot Östra Ljungby.

TIPS!

Tag berättelsen om vad som hände vid den gamla kyrkan med dig och läs den på plats! Åk den gamla riksvägen från vägkorset i Östra Ljungby mot Tranarp.

Efter knappt två kilometer tar du till höger mot gocartbanan, åker under E4-an och hittar en avtagsväg till vänster cirka 300 meter längre fram. Om du

följer denna väg med blicken, ser du en gård uppe på en höjd ungefär 400 meter bort. Den gamla kyrkogården med stenmur och träd omkring ligger alldeles till höger om denna gård. Skylt finns vid gården. Obs! Fordonstrafik är förbjuden på den sistnämnda vägen, men enligt besked av gårdsägaren får man köra på den, om man vill besöka kyrkplatsen. (Vägen fram till gården följer "Kongevejens" sträckning!)

Tänk dig, att du var på kyrkogården den där sommardagen för 333 år sedan! Runt omkring dig pratar folk oroligt med varandra om vad som kommer att ske. Ryktet har spritts om danskarnas landstigning vid Råå. Skall det bli likadant som i kriget för nitton år sedan, då trakten härjades svårt?! En del gårdar står fortfarande öde. Själva kyrkbyn är liten (troligen Skånes minsta), den består endast av en s.k. dubbelgård, med två brukarfamiljer.

På vägen till kyrkan kommer fullt av folk från Bolestadhållet, där de flesta sockenborna bor. De kommer gående, ridande eller körande med vagnar. Med sig har de matvaror och dyrbara ägodelar, som de bär in i kyrkan. En del saker ligger i låsbara kistor.

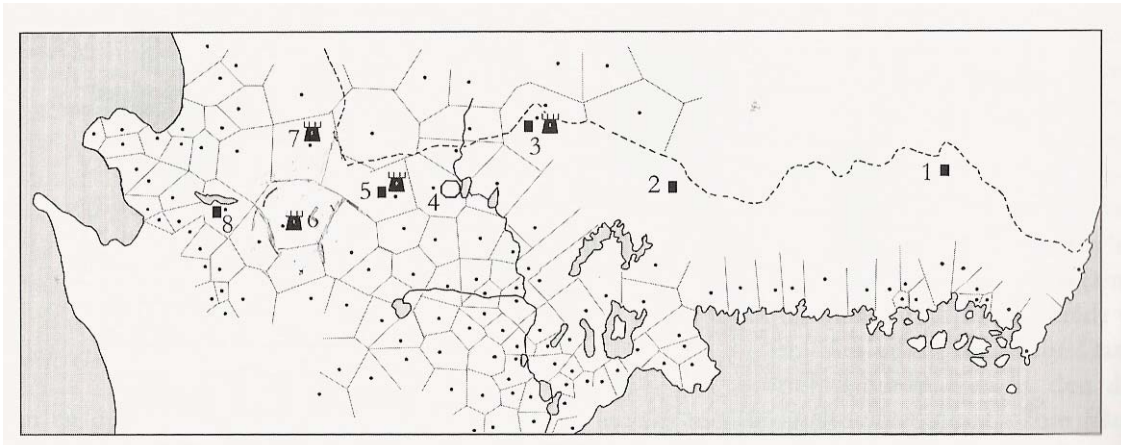
Plötsligt ropar någon: "Det kommer ryttare nere vid pråmstället vid ån!! Lås kyrkdörren!!!"

Det tar bara några minuter, sedan är ryttarna framme. De kräver högljutt att få nyckeln till kyrkan, svär och hotar. Per Jönsson i Skvattemölla (vilken på den tiden bodde i Bolestad) blir fälld till marken, slagen med en värja och hotad till livet. Boos hustru blir också misshandlad. Ryttarna försöker slå in dörren till vapenhust, men misslyckas. Kvinnorna skriker och allt är förvirring.

Du känner historiens vingslag .....

Lyckstaborg, okänd? medeltidshistoria mitt i Örkejlunga

Av Barbro Andréll

Karta över sockengränser i gammal gränsbygd. Från den gamla bygden sträcker sig gränserna in i en oreglerad ödemark. Fyllda rektanglar visar de hypotetiska skatteladorna. Den åttkantiga figuren är ringmursborgen Skeingeborg medan tornen markerar platserna för områdets övriga borgar. 1. Gåsenabben. 2. Hörneborg. 3. Losborg. 4. Skeingeborg. 5. Vittsjöborg. 6. Örkelljunga. 7. Sjöboholm. 8. Tåssjö. Källa för bild och text: Boken "Järn. Wittsjöskogkonferensen 1999", red. Anders Ödman.

Trakten längs den gamla riksgrens mellan Sverige och Danmark var under tidig medeltid en stor och oreglerad ödemark med stora allmänningsskogar som tillhörde kronan. Forskare anser, att det i norra Skåne fanns tre sådana allmänningsskogar och med utgångspunkt i kartan över norra Skåne vid denna tid har man spekulerat i var dessa allmänningsskogar legat. Området norrut från Örkejlunga har sockenindelats sent och i Örkened finns också ett område som indelats i mycket sen tid. I ortnamnens förleder *Örk-* som betyder öde, kan man se dessa områdens likheter och kanske var det i dessa trakter som kungens skogar fanns, Örkened kallades också för *Kongens Örken*.

Omkring år 1200 anlades i detta område, längs den gamla riksgrens mellan Danmark och Sverige, ett system av borgar och skattelador, och säkert var det just skogen man var intresserad av att skydda i detta i övrigt ödsliga och väglösa land.

Europas befolkning ökade vid denna tid, skogarna höll på att "ta slut" och det var många som var intresserade av de storskogar

som fanns kvar. Kungar, biskopar och naturligtvis bönderna som var tvungna att ha ved för sitt uppehälle och även ha bete till sina djur, såg var och en till sina behov.

Skogen gav inte bara material till byggnation, fartyg, broar och livsnödvändigt bränsle, utan var även källa till en intensiv tjär- och järnproduktion. Bönderna betalade ofta sin skatt i naturprodukter som järn, tjära och pottaska.

Anders Ödman, docent i medeltidsarkeologi, med stor kunskap om järnhanteringen i Norra Skåne under medeltiden, skriver att en trolig förklaring till borgarnas tillkomst, var att samla in denna skatt och förvara den tills man kunde transportera den vidare längs vattenvägarna i området. Den stora anläggningen Skeingeborg, uppförd under slutet av 1100-talet på en ö i Skeingesjön i Helg ås vattensystem, var förmodligen, enligt Ödman, en central plats i denna skattehantering.

Om ursprunget för borgen i Örkejlunga, senare kallad Lyckstaborg, inte är belagd i dokument, så finns det faktiskt belägg för borgens historia under 1300-talets första år.

Nils-Arvid Bringéus beskriver i sin bok "Örkejlunga genom tiderna" hur Lyckstaborg kom att spela en roll i konflikten mellan hertigarna **Erik** och **Valdemar** av Folkungaätten i förbund med hertig Christoffer, bror till kung Erik Menved å ena sidan, och den Danske kungen i förbund med svenske kung **Birger Magnusson**. Vad som hände i Örkejlunga är inte med säkerhet kända, men att **Erik Menved** själv vistades i Örkejlunga år 1307 finns belagt i en skrivelse adresserad till hansastaden Lübeck.

Förhandlingarna fortsatte mellan Folkungahertigarna och Erik Menved och en uppgörelse kom till stånd i Örkejlunga under slutet av år 1307.

År 1316 brändes borgen "Castrum Öchkneljunge" ner av Hövitsmannen **Eskil Krake**.

Örkejlunga borg är sedan 1994 registrerad som fornlämning.

Källor:

Anders Ödman, "Kolonisation och järnskatt i norra Skåne med Vittsjö som exempel"

Nils-Arvid Bringéus, "Örkejlunga genom tiderna"

Claes Ruderstam "Vittsjöboken"

Mer om Selma Swanson från Gråmanstorp

Stig Bjersne

Med anledning av artikeln i förra numret av Åsbo Släktblad om **Selma Swanson** från Gråmanstorp som emigrerade till Amerika fick jag ett trevligt brev och senare även telefonsamtal från **Stig Bjersne** i Bromma.

1932 hade han precis börjat läsa engelska och ville gärna öva sig i det språket. Stigs moster, som var barn- domsvän med Selma, ofta fick brev från Selma i Amerika. Vid ett tillfälle svarade Stig på ett brev, inledde en mångårig brevväxling på engelska under åren 1932 - 1947. Stig blev sedermera språklärare, kanske pga denna korrespondens.

När Selma var här på besök 1933 gick Stig i kommunala mellanskolan i Åstorp. Han träffade både henne och **Vera Ruth** hemma i sitt hem i Kvidinge. De träffades även 1946 när Selma var hemma och stannade i Ramlösa enligt ett brev daterat den 4.3.1947. Då hade Stig fått en slips

och Selma skrev 'one necktie is for Knut (Stigs bror), but you have your choice first'. (översatt: en slips är till Knut, men du får välja först).

Vid ett besök i Chicago på 90-talet tog Stig en taxi till Birchwood Avenue och fotograferade huset Selma hade bott i. Han förstod hennes klagan över att det var mörkt i hennes bostad. Han sökte även efter Vera Ruth men misslyckades. (jag har funnit att hon avled redan 1975). Stig hade tänkt besöka Selmas grav i Chicago. Han visste ju inte att hennes gravplats är Pålsjö Västra Begravningsplats, Helsingborg.

Efter detta brev har jag och min man Rolf träffat Stig och hans fru **Elisabeth** när de var i Ängelsbäcks strand i somras. Jag hade några kort på Selma och på hennes grav som jag överlämnade. Vi pratade om allt möjligt bl.a. om att Stigs morfar hade bott i Rösa i nuv. **Björn och Kirsten Rasmus-**

ens gård och att hans moster sålde sitt hus i närheten till Rolfs bror på 70-talet!

Stig har gamla foton från Krika som han vill skänka till föreningen, och det tackade jag för. Fotona finns i Bromma, men Stig och Elisabeth tar dem med sig nästa sommar om intresse finns.

Lena RE

Med anledning av artikeln om auktionen i Anderstorp

Gertrud Lindberg har skrivit och berättat lite mer med anledning av sin artikel.

Kapprocka

Bilden som redaktionen infogade på sid 17 föreställer en båtsmans kapprocka – inte en vanlig kapprocka som nämns i texten. Ute på sjön kunde de nog behöva en ytterrock, som de kunde knäppa fast om sig. Men på land var kapprocka en vid ytterrock, enkelradigt knäppt och med ytterkragen långt ut över axlarna.

Nattröja

På samma sida skrev Gertrud att hon inte vet vad en "nattröja" var av för material, men det vet hon visst. Den är samma tröja som de kallade "spedetröja" nere på slätten (spede = sticka). Det är alltså en stickad tröja som man bar under livstycket. Det var en kort tröja med långa ärmar och mönster-

bårder. Den var stickad av tunt garn med tunna stickor. För många år sedan sålde Kulturen i Lund både stickor och garn till sådana tröjor. Garnet var grönt eller rött, de färgerna var vanligast, men Elnas tröja var ju brun.

När jag sökte efter en bild på en på nätet fann jag att på www.hemslojden-skane.se kan man köpa material till spedetröjor. Bilden är från deras hemsida.

Lena RE

Nattröja "Spedetröja"

Vårens utfärd – Trumpetarbostället i Billinge

Lennart Gunnarsson berättar för oss.

Den 7 maj styrde vi färden till Trumpetarbostället i Billinge. Där blev vi väl mottagna av **Lennart Gunnarsson** som är tredje generationen på gården. Han berättade att förr i tiden hade där legat en by, Hissbro by, och av den byn fanns bara Hissbron kvar. Lennart fann grunden av Borgmästarhuset, ett hus som på 1700-talet låg längs byvägen i Hissbro by. Huset hade plockats ner 1820 och flyttats till Herrevadskloster, men 1994 köpte Lennart tillbaka det. Han har lagt många arbetstimmar på att plocka ner och återuppbygga huset på dess ursprungliga plats, ett imponerande arbete. Huset var vackert inrett som ett museum, och i en del av huset kan turister övernatta.

Utanpå huset finns olika täljda figurer och fallossymboler, och på taket ligger ett vackert vasstak. Under hela

En liten djävul?

En gul svensk ankunge

vandringen berättade Lennart om hur man levde förr i tiden. Man förstår att Trumpetarbostället har många besökare.

Vi fortsatte vandringen till Trumpetarbostället som har en historia ända till baks till 1200-talet, men då låg gården inne i Billinge by. Trumpetaren var mycket viktig i krig. Han red alltid före kungen och trumpetade ut hans befallningar.

1834 flyttades gården till dess nuvarande plats pga enskiftet och år 1887 sålde kronan alla sina boställen. Lennarts farfar **Gottfrid Johansson** f. 1878 och farmor Annette Olofsdotter

f. 1875 var de första i hans släkt som brukade gården. 1918 tog Lennarts far **Karl Gunnar Johansson** f. 1904 över gården efter det att hans far dött i spanska sjukan. Det var så fattigt då att man t.o.m. rev ner taket för att utfodra djuren.

Svensk gul anka

Karl Gunnar gifte sig med **Thyra** som på 1930-talet köpte några ankor av rasen Svensk gul anka. Rasen påstods på 1970-talet vara utdöd, men då ringde Thyra och berättade att hon hade några ankor. Tack vare henne så finns rasen kvar. De finns även kvar på Trumpetarbostället där de simmar i bäcken intill den gamla Hissbron.

1977 tog Lennart över gården och driver den med hjälp av sin fru och tre barn. 1985 bytte man ut "grisarna mot turister", som Lennart uttryckte det.

Skyddsänglar

Nu mera finns det förutom de gula ankorna även Linderödsgrisar och colliehundar på gården. Dessutom driver man en butik "Farmors undantag" där man säljer konsthantverk från bygden. Här köpte jag ett litet halssmycke, en liten skyddsängel i rosa, till min syster Eva.

Nästa dag visade jag ängeln för mina arbetskamrater, och genast ville de också ha änglar och så var ryktet igång, vilket har resulterat i att jag (och min man Rolf) under sommaren förmedlat ett stort antal söta änglar till Klippan med omnejd. Skyddsänglarna tillverkas av **Eva van Duuren** i Billinge.

Lena

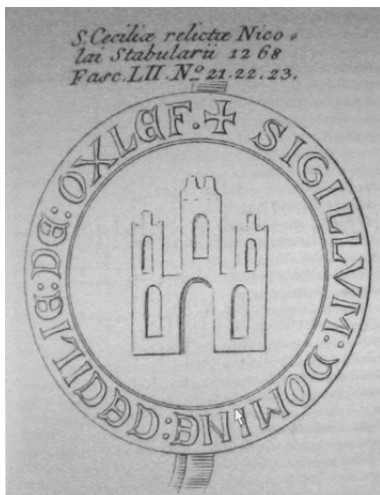
En liten skyddsängel

Gyllenstiernor på Bjersgård – glimtar ur herrgårdens och Klippanbygdens historia

Onsdagen den 9 sep var det dags för höstens första föreningsmöte. Cirka 60 personer kom till 47:an för att lyssna till **Torsten Hannrup** när han berättade om **Gyllenstiernor** på Bjersgård och glimtar ur herrgårdens och Klippanbygdens historia.

Torsten har tillbringat mycket tid på Krapperup där han noga har studerat Gyllenstiernornas digra arkiv som överfördes dit på 1960-talet. De äldsta originaldokumenten är från 1548, men det finns även en kopia på ett dokument från 1440. Arkivet förvarades i en gammal ekkista på Bjersgård innan det överfördes till Krapperup. Torsten har hittat många rättegångshandlingar, men tyvärr saknas en förteckning över de äldsta dokumenten, troligen pga att de var svårtolkade och därigenom tidskrävande.

Det var Torstens far, **Algot Hannrup**, som väckte Torstens intresse för hembygdens historia. För Torsten berättade han bl.a. om den försvunna byn Oxlef som ska ha legat i närheten av Bjersgård. Torsten har hittat dokument som bekräftar att där även har funnits en borg med en borgfru Cecilia. På hennes sigill på ett dokument från 1268 syns en borg med tre tinnar och texten "Cecilia de Oxlef".

Cecilia de Oxlefs sigill

På 1960-talet kom det upp konstiga stenar när man plöjde en åker med nya djupgående plogar. Dessa stenar är troligen grunder från husen i byn. Torsten visade oss på den gamla, vackra Skånska Rekognosceringskartan var byn bör ha legat. I närheten finns "Fruebacken" och där låg troligen Fru Cecilias borg. Alla gårdarna i Oxlef revs ungefär 1640 och marken lades under Bjersgård.

Torsten berättade också lite om Smålarps historia. Under dansktiden ägdes gårdarna av ärkebiskopssätet i Lund, och förvaltaren bodde troligen på Hofgård, som idag är en scoutgård.

Bjersgårds historia

Mogens Gyllenstierna var namnet på ett flertal av Bjersgårds tidiga ägare. Den första Mogens kom från Jylland och var danskt riksråd. Han ägde mer än 100 gårdar och var gift med **Anne Moritzdotter Sparre**, vars far ägde Bjersgård. När han avled ärvde Anne och hennes bror **Jacob** Bjersgård och Oxlef och därigenom blev Mogens även ägare till Bjersgård. Han och Anne bodde däremot aldrig där.

År 1548 föddes nästa **Mogens Gyllenstierna** och han byggde och bodde på Bjersgård. Troligen lät han uppföra korsvirkeslängorna där.

År 1620 tar **Laxman Gyllenstierna** över gården och han anlade kvarnen och sjösystemet runt Bjersgård. Laxmans två år äldre bror, **Mogens Gyllenstierna**, var hövitsman på Varbergs fästning och kanske hyrde han ut svenska krigsfångar därifrån för att gräva kanalen från Bihagasjön till Vasasjön.

Laxmans dotter, **Lena Gyllenstierna**, blev nästa ägare på Bjersgård. 1650 köpte hon gården från fadern som mest bodde på Jylland. Där bodde även hennes bror **Ebbe** som var amt-man. Lena hade svårt för att betala den höga räntan på skulden och fick sälja gårdar i andra socknar. Under krigen med svenskarna var det svårt att få in arrenden. År 1676 flyttar hon in på prästgården i Gråmanstorp, efter att Bjersgård hade överfallits av

Torsten Hannrup framför en bild på Bjersgård.

snapphanar. Där stannade hon i två och ett halvt år till stort besvär för prästen. Efter hennes död tog Ebbe Gyllenstiernas änka över Bjersgård och anklagade prästen för att ha stulit pengar från svägerskan Lena. I rättegången var det i stället prästen som fick ersättning för kostnaderna för hennes bosättning på prästgården.

Det finns teckningar från slutet av 1700-talet på en borg i Bjersgård som låg på en holme och hade vindbrygga. Den borgen revs på 1850-talet och ersattes av den nuvarande borgen.

Det var ett mycket spännande och intressant föredrag. Förhoppningsvis kommer Torstens forskning att ges ut i en bok så småningom. Den ser vi fram mot!

Lena RE

Bjersgård på 1850-talet - före rivningen av den gamla borgen

Släktforscardagen den 10 oktober

Årets släktforscardag hade temat 'sökning i olika databaser' och det verkar intressera många av föreningens medlemmar.

Emigranter i USA

Först tipsade jag (Lena Ringbrant Ekelund) om hur man söker emigranter i USA med hjälp av www.ancestry.se. Där finns en växande samling register, som t.ex. nyligen utökades med den svenska samlingen Kugelbergs tidningsurklipp från åren 1888-1904. Försök att använda din fantasi när du söker efter släkten och prova olika möjliga (och omöjliga) stavningar, eftersom de handskrivna namnen har tolkats av engelskspråkiga personer så gott de kan. Observera, för att som medlem i vår förening erhålla 25% rabatt på ett årsabonnemang måste du gå via en länk på Rötters hemsida/Förbunds Nytt. Kom gärna på öppet hus på söndagar om du vill ha fler tips av mig.

Hemsidans databaser

Alan Sejrbo-Petersen och Fredric Nilsson informerade om databaserna på vår hemsida. Det finns mycket att hitta och dessa utökas hela tiden. På senaste tiden har det tillkommit fler poster med döda 1901-46 och den databasen innehåller för närvarande 32.474 personer! För att få tillgång till allt på vår hemsida måste du vara både medlem i föreningen och medlem på hemsidan.

Emigranter i Danmark

Alan berättade även om hur man gratis kan söka släkt i Danmark www.arkivalieronline.dk. Där finns kyrkböcker och folkräkningar. Du bör minst veta i vilket amt (=län) som personen var bosatt i.

Under resten av förmiddagen fanns det förutom den viktiga möjligheten till att byta anor med andra medlemmar även möjlighet att få hjälp med sökningen i databaser eller att släktforska i vår lokal på andra våningen.

SVAR och AD OnLine

Efter en härlig lunch som Roger Ragnarsson hade tillagat (*Tack för den!*), fortsatte eftermiddagen med att Bengt Engård berättade om sökning i **SVAR** www.svar.ra.se och **AD OnLines** www.arkivdigital.se databaser. De innehåller olika material och mycket mer än vad många tror.

SVAR erbjuder bl.a. följande sökbara material:

- By- och gårdsregister från några landskap,
- Folkräkningen 1880, 1890 och 1900,
- Frigivna straffarbetsfångar 1877-1925 - med bild på fången!
- Mantalslängderna 1642-1820 – en verklig guldgruva!
- Rosenbergs geografiska lexikon
- Födda, vigda, döda 1860 – 1938
- Vissa sjömanshus

Det finns även skannat material, vilket inte är sökbart utan du får leta själv på de skannade sidorna. Här tipsade Bengt bl.a. om:

- Generalmönsterrullor 1680-1880,
- Officerarnas meritförteckningar fram till 1840
- Folkräkningen 1930.

AD OnLine erbjuder bl.a. (men inte allt i alla församlingar)

- Husförhörslängder
- Bouppteckningar
- Födda, vigda, döda
- Protokoll från hovrätter, häradsrätter, domstolar m.m.

Bengt påpekade särskilt att AD OnLine har en mycket hög kvalitet på sina bilder - även bilder som är nästan svarta och mycket svåra att läsa i Genline kan man oftast läsa utan problem i AD OnLine. Men - många register saknas fortfarande helt eller delvis. Således klokt att kolla om de volymer och perioder man vill söka i verkligen finns med. Bengts information uppskattades av många och om du missade det så passa på att fråga honom när han ofta är värd på måndagarnas öppet hus, (ring eller maila honom för säkerhets skull innan).

Många av medlemmarna uttryckte sin uppskattning efteråt och därför kommer vårens temakvällar även att handla om sökningar efter släkt.

Lena RE

Från Nova Scotia i Atlanten till Vancouver Island i Stilla Havet

Eleanor Sander

Från ett höstruskigt väder med snöblandat regn och vind som slet i trädskronorna var vi i alla fall ett tjugotal medlemmar som hade vågat oss på att trotsa vädergudarna och kommit till medlemsmötet den 4 november. Det som hade lockat oss att lämna stugvärmen var kvällens föreläsare **Eleanor Sander** från Västra Torup som blivit inbjuden att berätta lite om sin släktforskning och med hjälp av bilder guida oss på en resa genom sitt hemland Canada. (om hennes släktforskning finns en utförlig artikel i nr 1, 2009 av Åsbo Släktblad)

Inledningsvis berättar Eleanor hur hon med bl.a. släktforskningens hjälp kom att hamna i V Torup i Skåne och starta något så pass osannolikt som en älgfarm där. Därefter får vi följa med henne på resan från Atlanten till Stilla Havet. Hon börjar i **Nova Scotia** som ligger längst ut i östra delen av Canada omfluten på alla sidor av atlanten. Nova Scotia betyder ”Nya Skotland” och blev något av skottarnas hemvist när de emigrerade. Efter flytten till ett nytt land bildade ofta européerna egna områden, rent språkligt sett, där de byggde upp sina samhällen. Engelska och franska är idag de officiella språken i Canada.

Vi följer Eleanor till de pampiga **Niagarafallen** som ligger en och en halv timmes väg från Toronto centrum. **Toronto** är Kanadas största stad. Den är dock inte huvudstad utan det är Ottawa som ligger i Ontario. Kanada är ju ett land med väldigt stora avstånd. Det har en yta av nästan *10 miljoner kvadratkilometer* och är världens näst största land till ytan efter Ryssland. Men med en befolkning på bara omkring 33 miljoner invånare är det också ett av världens mest glesbefolkade länder.

Canada är ju ett ungt land som stat betraktad. Den 1 juli 1867 blev Canada en parlamentarisk demokrati med den dåvarande drottningen, Victoria, av Storbritannien som statsöverhuvud. Idag är det Englands drottning Elizabeth II som är statschef men Canada har fullständig självständighet. Det finns en ursprungsbefolkning av indianer, inuiter (arktiskt folkslag) och mestiser. Mestiserna anses vara ättlingar till handelsmän och pälsjägare som bosatte sig i Kanada på 1700-talet och indianska mödrar.

Vi fortsätter 240 mil västerut från Toronto till **Winnipeg**. Sen följer vi med Eleanor över den kanadensiska prärien mot provinsen **Saskatchewan** och den lilla byn **Stockholm** där hennes föräldrar bodde och hennes far verkade som präst inom den Lutherska kyrkan. På bilderna från Stockholm ser vi bl.a. en silo där namnet Stockholm står med stora bokstäver.

Canada är ju ett land med oerhört många sjöar varav den största, **Övre Sjön**, har en yta på 82400 km² att jämföra med vår Vättern som till ytan är 1893 km². Bor man i ett land med så många och fina vattenvägar så blir det kanske naturligt att paddla kanot. Eleanor berättar om kanotturer som hon och hennes vänner har gjort och så fortsätter vi västerut med bildspelets hjälp och kommer till storstaden **Calgary** beläget i södra delen av

En silo i byn Stockholm

provinsen Alberta. Calgary är bl.a. känt som vintersportort och för sin ekoturism.

Från Calgary tar vi ett jättekiv upp i de välkända **Klippiga Bergen** och hisnande vyer. Allt från uråldriga glaciärer till branta stup och mer ”normala” leder för turisterna. Från Klippiga bergen tar vi sen ett halsbrytande hopp ner till kanten av **Stilla Havet** och den stora hamnstaden **Vancouver** i sydvästra delen av British Columbia. Staden är uppkallad efter en brittisk upptäcktsresande George Vancouver och har ett behagligt klimat med kanadensiskt mått mätt. Nästa år, 2010, lär vi få höra mycket mer om Vancouver då de olympiska vinterspelen är förlagda dit.

Så var vår resa från Atlanten till Stilla Havet slut och Bengt E tackar Eleanor för att hon lät oss följa med på en lärorik och trevlig resa genom Canada. Vi andra som var där instämde och var glada över att vi trotsat vädergudarna.

Av Eivor Johansson

Temakvällarna - sökhjälp

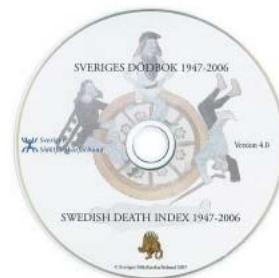
Under våren kommer vi att anordna *två* stycken tema-kvällar som är tänkta att fungera som erfarenhetsutbyte mellan släktforskare. Temat kommer att vara: "Sökhjälp" dvs. hur man med datorns hjälp letar fram uppgifter via släktforskarprogram på internet, cd-skivor och andra hjälpmedel.

Tema-kvällarna kommer att inledas med information och därefter diskuterar vi om våra släktforskar metoder och tipsar varandra om bra sökvägar.

Du som är intresserad av att delta ta gärna med egen bärbar dator om du har. Vi har trådlöst nätverk i lokalerna.

Första träffen är onsdagen den **24/3** och andra träffen **14/4**. Båda kvällarna klockan 19.00. Avgift är 40 kronor/kväll och då ingår "fika".

Vi tar emot er anmälan, senast en vecka före tema-kvällen, på vår hemsida www.aasbo-gen.com.

Vargen, ett fortfarande aktuellt debattämne, här ett inlägg från 200 år tillbaka.

I början av 1800-talet fanns det ännu vargar kvar i vår trakt. Det framgår av en kungörelse som utfärdats av kronofogden **J.P. Wijkman** i Ankarlöv den 16 sept. 1809 och upplästes bl. a. i Perstorps kyrka följande dag.

Början av kungörelsen lyder sålunda:

"Som enligt tillkännagivande vargen uppehåller sig och gör stor skada på kreaturen i Riseberga och flera tillgränsande socknar, får jag efter allmogens egen åstundan och då Jäg-arbetjeningen vistas på längre avstånd funnit nödigt bevilja och erbjuda skallgång till dessa rovdjurs dödande eller fördrivande, bliva för den skull alla

som kreatur hava undantagandes präster och klockare å de gårdar som de själva bebo, (två oläsliga ord) inställa sig från varje matlag en manbar person

försedd med vanligt jaktverktyg av spjut eller stör.

Den som äger vanliga skjutgevär och förstår och kunna bruka dem, kunna sådana medtagas. Dock ankommer vederbörande Kronolänsman som fått befallning föra befålet över skallgångarna att bestämma vilka personer som tillåtes bruka gevär. Ock kunna de övriga som inneha skjutgevär att få dem medtaga och avlämna dessa till Kronolänsmannen så länge skallgången pågår."

Ur Algot Hannrups efterlämnade samlingar.

Föreningsinformation

Nyheter i lokalen

En ny dator och tre nya, stora skärmar har inköpts och finns nu i lokalen. Vi har också möblerat om och iordningsställt nya platser för bärbara datorer.

En guldgruva på hemsidan

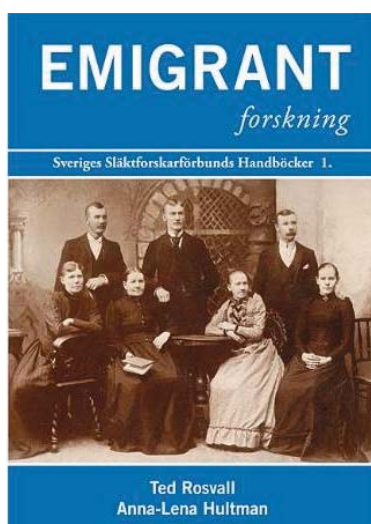
Arbetet med dödboken 1901-1946 gällande Norra och Södra Åsbo är i stort sett klart och inlagt på hemsidan som en service till våra medlemmar.

Öppet Hus

Passa på att få hjälp med din släktforskning på våra "Öppet Hus-dagar". Där kan du utnyttja alla hjälpmedel och allt material vi har plus att det finns kunniga medlemmar där som gärna hjälper dig med att tolka svårläst text.

NY BOK Emigrantforskning

Två av emigrantforskningens ledande företrädare presenterar nu tillsammans en efterlängtd handbok.

Boken tar upp en rad såväl väntade, som oväntade, aspekter och möjligheter i samband med Emigrantforskning. Förutom de sedvanliga arkiven berättas också om konsulatshandlingar, mönstringskort och sådant som Facebook.

Författarna Anna-Lena Hultman och Ted Rosvall är båda välkända inom släktforskarörelsen och har gedigna kunskaper om ämnet.

Boken är i format A4, 112 sidor med hundratals illustrationer och exempel. Den kostar 180kr (+40kr i frakt) och kan beställas i bokhandeln på Rötters hemsida www.genealogi.se.

Höstens Göinge-träff

Måndagen den 26 oktober var det åter tid för oss som Göingeforskar att samlas i vår föreningslokal. Redan före utsatt tid, klockan 15.00, började besökarna komma med väskor och kassar fullpackade med släktpärmor, antavlor och ansedlar, för att inte tala om alla intressanta hembygdsböcker, tidningsurklipp och gamla fotografier. Datorerna surrade snart på alla bord och "minnepinnarna" kom fram för att lätt kunna föra över information mellan oss.

Efter trevlig samvaro runt fikabordet fortsatte forskandet och vår

förenings fina Göingesamling blev flitigt använd.

Nästa träff med Göingeförtecken blir onsdagen den 10 Mars och tiden är som tidigare "Drop-in" från klockan 15.00

Vill Du ha en personlig inbjudan med ytterligare information så maila Din E-postadress till Barbro Andréll barbro@asbo-gen.com

Väl mött till en ny trevlig Göingedag i vår föreningslokal till våren.

Barbro Andréll

**Vårens
Göingeträff**
blir alltså onsdagen
den 10 mars.

För vidare information se hemsidan eller kontakta Barbro Andréll
tel: 0435/147 34

Norra & Södra Åsbo härad

Program våren 2010

Lör. 13/2	kl.13.00	ÅRSMÖTE och därefter berättar Dr. Christer Glader om "Humor och Hälsa" - Skrattets inverkan på kropp och själ.
Ons. 3/3	kl.19.00	FÖRENINGSMÖTE "Från Potatisstöld till Barnamord". Guno Haskå berättat om små och stora brott ur tingsrättens protokoll.
Ons. 24/3	kl.19.00	TEMAKVÄLL (1). "Var och Hur söker jag uppgifter på Internet och CD-skivor". Information, hjälp och diskussioner. Anmälan via vår Hemsida.
Ons. 14/4	kl.19.00	TEMAKVÄLL (2). Fortsättning på temat: "Var och Hur söker jag uppgifter på Internet och CD-skivor". (se ovan)
Ons. 5/5	kl.19.00	VÅRUTFLYKT till Krapperup slott. Guidad visning - kostnad 100 kr. Anmälan via vår Hemsida eller på tel 0435-71 19 90. Medtag egen fika. Samåkning kl.18.00 från polishuset, Klippan.

Öppet Hus

måndagar	kl.13-16	18/1, 1/2, 15/2, 1/3, 15/3, 29/3, 12/4 och 26/4
fredagar	kl.13-16	22/1, 5/2, 19/2, 5/3, 19/3 och 16/4
söndagar	kl. 9-12	7/2, 7/3 och 18/4

**Alla aktiviteter (utom vårutflykten) är på Studiegården 47:an, Storg 47, Klippan
Se även vår hemsida (www.aasbo-gen.com) och HD / NST**